tr. Tartus, 1925), Ennäe inimest (Tall., 1918), Taavet Soovere elu ja surm (Tall., 1922), Valge pilv (Tartus, 1925), ja Jäljetu haud (Tartus, 1926) ning näidendid: Uues korteris (Tall., 1908), Vagade elu (Tartus, 1923) ja Kindrali poeg (Tartus, 1925). Peale selle on M.-alt Ed. Hubel'i nime all ilmunud ajakirjanduses väga palju artikleid kirjandusest, teatrist ja üldkultuuri küsimusist

Kirjandus huvitas M.-a juba õieti varakult, tema tegelikud katsed sel alal algasid kooliajal Tartus. Tõuget olevat annud Juhan Liiv'i ja E. Wilde' realistlikud jutustused, kuid samuti mõjunud vene kirjanikud oma pessimismiga, hiljemini aga Maupassant ja Zola. Esimene M.-a jutustus »Laenamas«, mis kirjutatud a. 1903, ilmus järgmisel a. »Lindas« ja varsti pärast seda ilmus teisigi »Sädemetes«, »Postimehes«, »Omas Maas« ning »Noor-Eesti« esimestes väljaannetes. Juba neis varasemaiski töödes leiame M.-a hilisema toodangu aineid ja meeleolusid. Valiku neist katseist avaldas ta kogus »Jumalalapsed«, mis peale paari õnnestunuma pala on kirjanduslikult vähekaaluv. Juba siin võis märgata, et M.-ale on kohasem suurem vorm kui on seda väikese novelli oma, ja tema jutustus »Isamaa õilmed« näibki ebateadlikult olevat paisunud juba poolromaaniks. See teos on eludokumendina väärtuslik, kuigi ta kompositsioon on juhuslik. Peatselt ilmunud romaan »Vahesaare Villem« osutas just autori kompositsioonioskuse rutulist kasvu, kuna teos ka muidu avaldab küpsust. Võib öelda, et ükski M.-a maaelu kujutav teos pole nõnda õnnestunud kui see talu varisemise lugu, mis vestetud haruldase jõuga. Sellele järgnenud pikema jutustuse »Orjade« algatus on tulnud sellest omapärasest maailmast, millesse sattus autor Tallinna kolides. Teos tahab pakkuda läbilõike meie eelsõjalise avaliku elu närususest ja orjameelsusest, kuid saabunud on siiski võrdlemisi viril karikatuur, mis pole rahuldanud autorit ennastki, nagu näeme tema katses teost teises trükis (1925) põhjalikult ümber töötada. Sesse eelsõjalisse aega ulatub ka jutustuse »Taavet Soovere elu ja surma« esialgne skits. Teose peategelaseks on vaimliste huvidega, kuid ilma hariduseta naiivne ja abitu fantaseerija, kelle kurb elulugu on vestetud suure andumusega, nii et see kõiges oma naeruväärses armetuses ometi sügavalt liigutab. Otsekui vastukaaluks ühelt poolt oma senistele sapistele ainetele, teisalt aga sõja-aja meeleoludele avaldas M. a. 1916 lüürilise ja intiimse novelli »Toho-oja Anton«, mis kunstiliselt õieti nauditav. Kuid vaheajal on ilmasõda ja revolutsioonid ühiskonda täiesti vapustanud ning M.-a värskelt reageeriv vaim ei võinud neist muudatusist mööda vaadata. Kuigi tema nüüd ilmuva romaani »Ennäe inimest« aineks on veel puhtpsühholoogiline probleem, ometi tunneme selle lahenduses ilmselt ajajärgu närvlikkust. Iseenesest on aga see teos M.-a toodangus vähemhuvitav, samuti kui romaan »Valge pilv«, mis skitseeritud nähtavasti sõja ajal, kuigi ilmus palju hiljemini. Pärast seda on M.-a ideelised otsingud olnud hoopis ägedamad ja ühtlasi ka tema kunstilised võimed arenenud ühtsoodu, nagu näeme tema viimastest teostest: jutustusest »Jumalata« ja »Algus« (ilmunud »Loomingus« 1924), draamast »Kindrali poeg« ning romaanist »Jäljetu haud«. Nendega on ta puudutanud praeguse ühiskonnakorra kõige valusamaid probleeme. Ilma et ta kuulutaks mingi erakonna programmi, on ta neis teostes kõige teravamal kujul rõhutanud ometi selle korra ülekohut, mille all murduvad üksikud isikud ja terved inimkihid. »Kindrali pojas« osutab ta selle korra pehkinud aluseid, »Jäljetus hauas« sedasama, kuid ka kahtlusi ja kannatusi, mida elab oma hinges läbi isegi proletaarse revolutsiooni juht. Mööddudes siin nende teoste ideoloogilisest sihist olgu rõhutatud ometi nende suurt kunstilist otsekohesust.

M.-a anne on arenenud võrdlemisi aeglaselt, kuid siiski leiduvad ses juba algusest peale samad elemendid, mis praegugi. Pea kogu tema toodangus valitseb arvustav ja protesteeriv meeleolu, ükiskondliku ning isikliku võõrlapsuse tunne. Selle väljendajaiks valib ta harilikult tegelikult saamatud ja jõuetud isikud, kes aga hingeliselt seda ägedamad ning nõudlikumad Pikkamööda on M.-a inimsuse- ja õiglusenõue muutunud küll positiivsemaks, kuid ometi loorib seda pessimismi õhkkond. Tema mõte on sapine, ta ei tunne huumorit, vaid ainult sarkasmi. Igatahes on ta aga kirjanik, kellele aeg midagi ütleb ja kellel ajale on midagi öelda. Samuti on ta algusest peale jälginud pea üht ja sedasama kunstilist suunda, kuid oma võimeid sel alal aja jooksul tunduvalt täiendanud. Tema stiil on naturalistlikult värske ja rahvalikult tüse, mõnes hilisemas töös haruldaselt jõuline ning rütmiline.

Kampmann, Peaj. III, lk. 207—218; H. Raudsepp, M. M. (Looming 1926, nr. 7—9); F. Tuglas, M. M. (1919). *F. T.*

METTIG, Constantin, ajaloolane, sünd. 20. VII 1851 Tartus kaupmehe pojana. Õppinud Tartu ülikoolis esialgu arstiteadust, siirdus M. ajaloo-filosoofia teaduskonda, mille lõpetas 1876. a. Selle järel toimis M. ajaloo õpetajana ja kooliinspektorina Riias kuni surmani 30. III 1914. — M.-i töist ajaloo alalt nimetatagu »Geschichte d Stadt Riga« (Riia 1897), mis on ainuke täielik Riia linna ajalugu; töö on küll õige populaarne ja mitmeti